

Pårørendeinddragelse i et Kulturperspektiv

*– Erfaringer og resultater fra et treårigt,
Tværsektorielt Samarbejdsprojekt*

V. projektleder og antropolog, Lotte Dich Pedersen

Tværsektoriel Konference om Pårørendeinddragelse

Blandt Flygtninge med PTSD

Trinity den 19. december 2017

Kort om ATT og CSR

Afdeling for Traume- og Torturoverlevende – ATT

- Psykiatrisk afdeling med ambulatorier i hhv. Vejle og Odense.
- Regionsfunktion ift. traumatiserede flygtninge, herunder flygtninge med PTSD og kompleks PTSD. Højt specialiseret funktion ift. danske krigsveteraner med krigsrelaterede belastningssymptomer.
- Primære faggrupper: Psykiatere, psykologer, socialrådgivere, fysioterapeuter og familiebehandlere.

Center for Social Rehabilitering – CSR

- Et tilbud til borgere i Vejle Kommune, som er visiteret til hjælp, omsorg, støtte og genoptræning efter servicelovens § 85.
- Tilbud i CSR dækker hele Vejle kommune.

Eksisterende viden om effekt af Pårørendeinddragelse

- Daske Patienters definition af pårørende og pårørendeinddragelse:

”Pårørende er den eller de personer, borgeren eller patienten selv peger på skal informeres og inddrages”.

Pårørendeinddragelse omfatter ”indsatser som information, vejledning, undervisning og aktiv involvering i behandlings- og rehabiliteringsforløbet. Målet er, at den pårørende bliver klædt på til at varetage sin funktion som pårørende. For at det lykkes, skal sundhedsprofessionelle inddrage den pårørendes viden, erfaringer og ressourcer i patientens forløb – i det omfang den pårørende kan magte”.

Niveauer af Pårørendeinddragelse

1. Pårørende inddrages som en vigtig rolle i recoveryprocessen for mennesker med psykiske lidelser, og kan agere værdifulde samarbejdspartnere for de sundhedsprofessionelle.
 2. Pårørende inddrages for at mindske den belastning, det kan være, at være pårørende til et menneske med en psykisk lidelse.
 3. Pårørende inddrages til at bidrage med viden og erfaringer direkte til organisationen, som skal kvalificere kvalitetsarbejde.
- Skelnen mellem *individuel* (1 og 2) og *organisatorisk* (3) pårørendeinddragelse (ViBIS) – inddragelse i eget forløb overfor inddragelse i kvalitetsudvikling af fx sundhedsvæsenet.

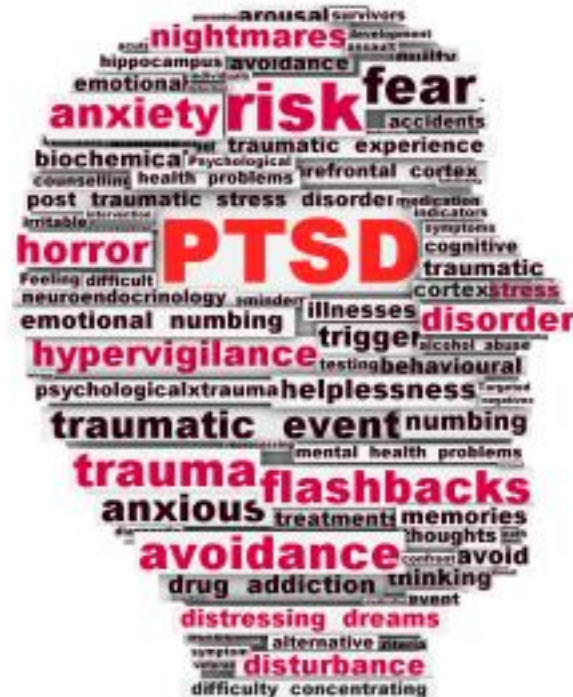
Målgruppen

– Flygtninge og Indvandrere

- På ATT er flygtninge og indvandrere i behandling fra forskellige dele af verden, hvor mennesker er flygtet fra krig – og dermed mange forskellige kulturelle etniciteter.
- Herunder fx mellemøstlige lande (som Iran, Irak, Afghanistan og Syrien), Balkan lande (som Bosnien og Albanien), Tjetjenien og afrikanske lande (som Somalia og Congo).
- I projektet primært fra de mellemøstlige lande – pt. mange syrere.
- Særligt fokus på tre aspekter ift. mellemøstlige patienters og pårørendes kulturelle baggrunde, der kan påvirke arbejdet med pårørendeinddragelse:
 - Familiestrukturer
 - Sygdomsopfattelse
 - Religion (ift. psykisk sygdom)

PTSD-diagnosen

- Hvad er et traume?
- Traumer hos flygtninge
- Symptomer på PTSD
- Følgevirkninger
- Komorbiditet
- Børn og traumer
- Behandling på ATT

Hvad er et traume?

- Alvorlig skade på egen person eller trusler om det.
- At være vidne til andres død eller trusler mod andres eller eget liv.
- Grov overskridelse af ens egen eller andres personlige grænser såvel fysisk som psykisk eller trusler om det.

Traumer hos flygtninge

- Krigshandlinger, arrestation og fængsling, ophold i koncentrationslejr, tortur og at være vidne til tortur, isolation, voldtægt og andre fysiske overgreb, traumatiske tab af nærtstående.

Symptomer på PTSD

Invaderende symptomer

- Fx tanker, mareridt, flashback

Undgåelsesadfærd

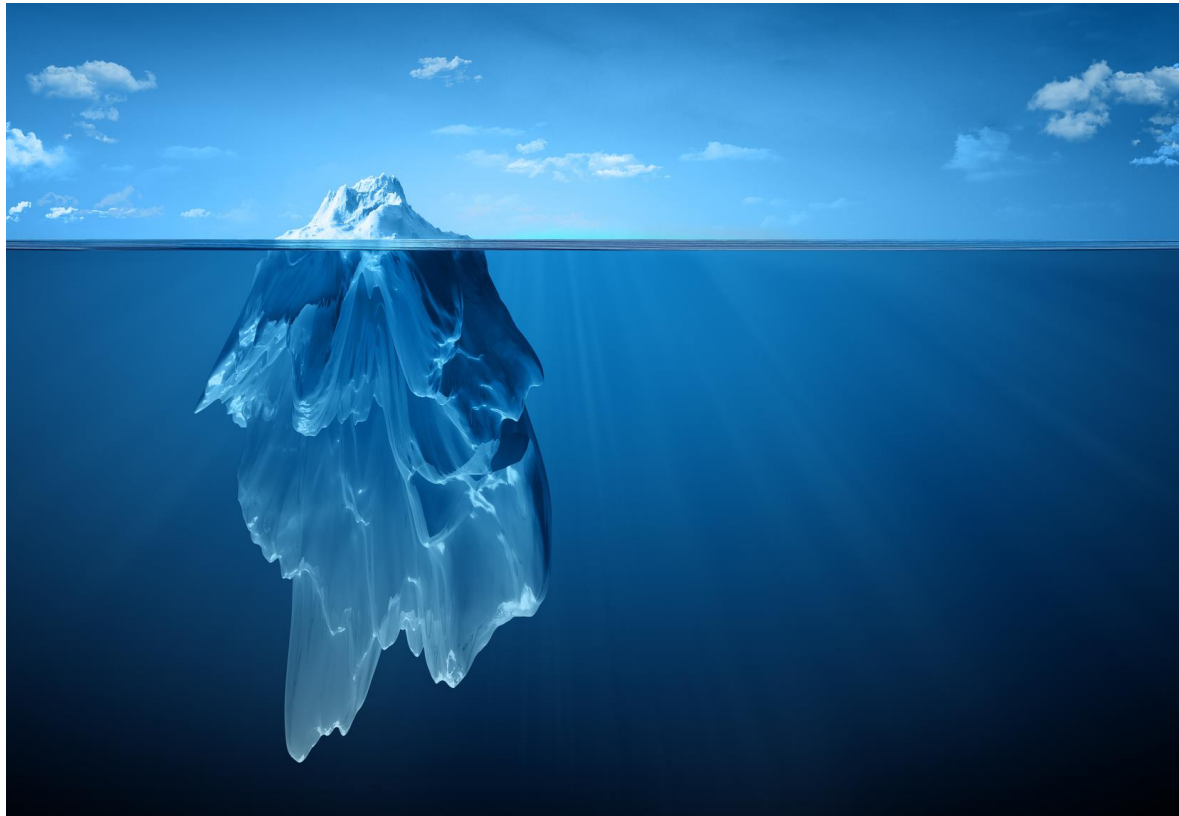
- Fx isolation (fra familiefester, indkøb, skole etc.)

Vagtsomhedssymptomer

- Fx øget arousal, stress etc.

90/10 Reaktionen

(J. G. Allen: 2004)

Følgevirksomheder

Forhøjet alarmberedskab

- Øget vagtsomhed, nemt forskrækket, øget opmærksomhed på trusler
- Lav frustrationstærskel, vredesudbrud, støjfølsomhed
- Angst, svedeture, hjertebanken

Kognitivt

- Koncentrationsproblemer, hukommelsesproblemer
- Overblikbesvær, problemløsning og tilpasning
- Følelsesmæssig regulering, realitetstestning

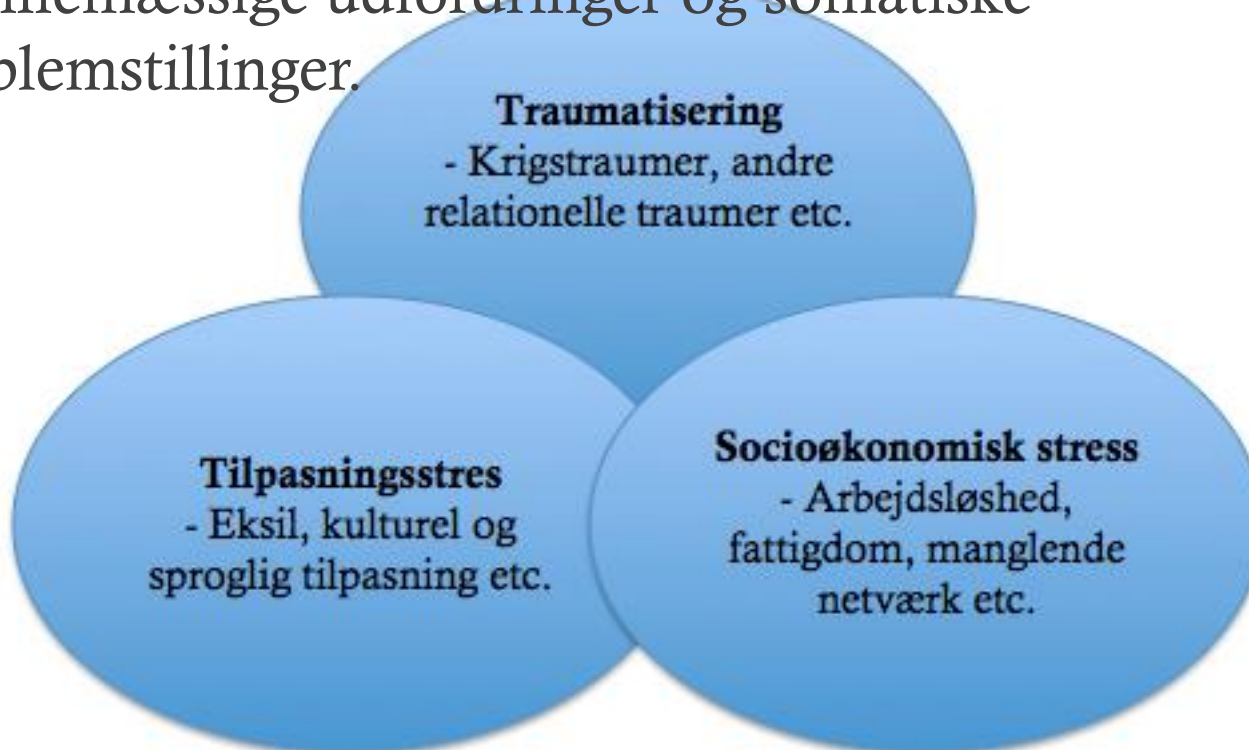

Komorbiditet

- Angst
- Depression
- Psykoser
- Personlighedsforstyrrelser
- Misbrugsproblemer

Flygtninge med PTSD

Herudover sociale, jobmæssige, økonomiske, familiemæssige udfordringer og somatiske problemstillinger.

Børn og traumer

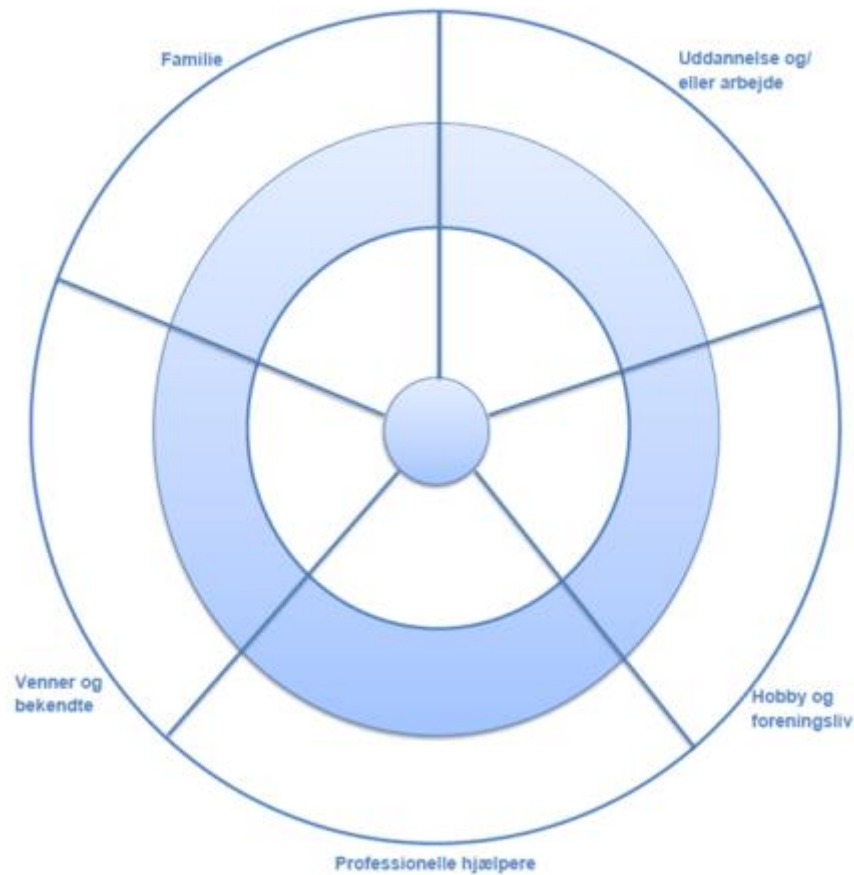
- Børn kan også blive traumatiserede og få PTSD-symptomer – ved direkte traumatisering eller via forældrenes PTSD (sekundær traumatisering)
- Griber forstyrrende ind i den normale udvikling/udviklingspsykopatologi
- Børn har mulighed for at restituere sig med den rette intervention. Jo tidligere indsats, desto større effekt

Behandling af PTSD på ATT

- Flygtningepatienter tilbydes *stabiliserende forløb* – herunder psykoedukation, sygdomsforståelse og fokus på handlingsstrategier og mestringsstrategier til at håndtere PTSD.
- Målet er at patienten forstår sig selv og sine reaktioner, tanker og følelser bedre.
- Hvis patienten efterfølgende er klar til et *traumefokuseret forløb* tilbydes patienten dette. Her er der fokus på at tale om og bearbejde traumerne ud fra forskellige metoder (som MBT, NET, PE).

Metode til Systematisk Inddragelse – Netværkskortet

... Og systematisk opfølgning

- I gns. har ca. 49 % taget imod projektets tilbud om pårørendeinddragelse (i begyndelsen af projektet var tallet lavere).
- Systematisk opfølgning 1-2 måneder efter opstart af behandlingsforløb.
- Nogle patienter har ved opfølgning taget imod tilbuddet.

Hvorfor afslår flygtningepatienter tilbuddet?

- Tabu og stigma forbundet med psykisk sygdom.
 - Sygdomsopfattelse – tabu at opsøge professionel hjælp og at afsløre privatlivet overfor andre end familien.
 - Stigma forbundet med at være i behandling.
 - Religion – “Guds vilje”.
 - Uvidenhed overfor betydningen af pårørendeinddragelse.
 - Familiestrukturer – stigma påvirker familiens sociale status.
- ... Men hvorfor er der så nogen, der tager imod tilbuddet?*

Resultater

- **I alt er 220 borgere/patienter og pårørende inddraget i projektperioden.**
- 17 borgere i § 85 forløb har indgået i forløb med pårørendeinddragelse.
- 110 patienter på ATT har fået tilbud om pårørendeinddragelse i projektet.
- Heraf har 54 responderet med måske eller taget imod tilbuddet om pårørendeinddragelse – dvs. 49 %.
- 76 pårørende inddraget i projektets aktiviteter, og med 17 pårørende i CSR er i alt 93 pårørende inddraget.

Tilbud i projektet: ”De 5 Aktiviteter”

- Individuelle mentorforløb (*primære aktivitet*)
- Familiesamtaler
- Familieture
- Børne/unge pårørendegrupper
- Åben pårørenderådgivning – åben for alle pårørende til flygtninge med PTSD i Vejle kommune
- Formål med aktiviteterne: viden, støtte til patient og pårørende og at bryde tabu i familien.

Pårørende ungegruppe

”Ungegruppen er en gruppe af unge, som i fortiden har haft voldelige oplevelser, som de får hjælp til i gruppen. [...] Det bedste ved gruppen har været, at alle griner og har det sjovt. Når man har haft det dårligt tidligere, skal man have det bedre i fremtiden”.

”Før vidste jeg ikke hvorfor min mor var sur eller skulle sove om dagen, og så blev jeg selv sur eller forvirret. Nu ved jeg, at det er fordi, hun ikke har det så godt eller er træt”.

Interviewcitater, ung pårørende, 12-årig dreng fra Iran.

”Det bedste ved gruppen har været at sidde og lytte til hinanden. Det er godt at høre om hvordan de andre har det, selvom man er ked af det på andres vegne hvis ikke de har det godt. [...] Det giver os et sammenhold, at vi forstår hinanden”.

Interviewcitater, ung pårørende, 13-årig pige fra Syrien.

Effekt af indsatser

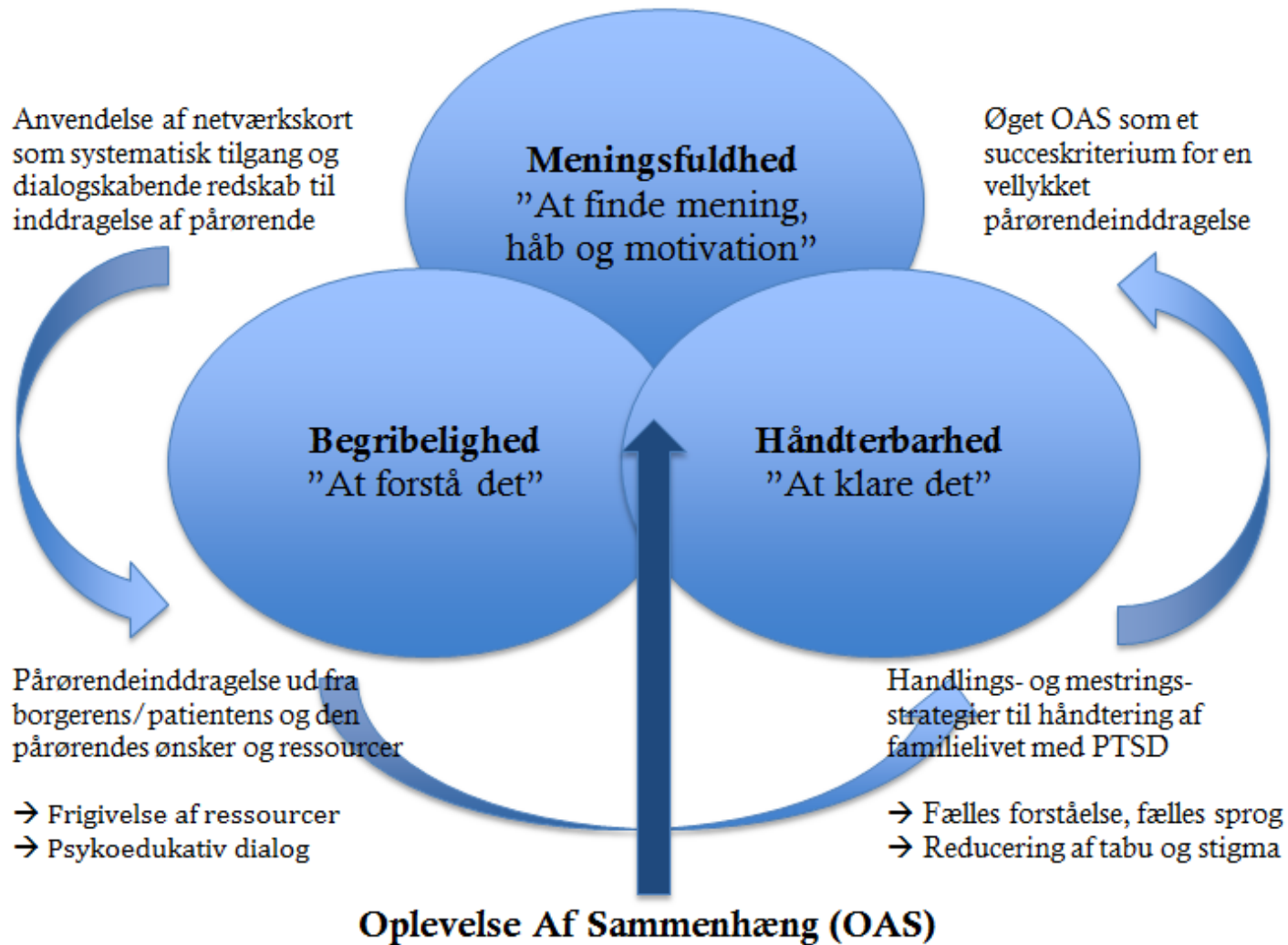
- **Frigivelse af ressourcer**
 - Dels hjælp til sociale og socioøkonomiske problemstillinger
 - Dels hjælp til aflastning ift. patientens bekymringer for pårørende.
- ***Psykoedukativ dialog***
 - De pårørende oplever, at viden om PTSD medfører større forståelse for den PTSD-ramte og dennes adfærd, hvorfor de bedre kan støtte den PTSD-ramte.
 - Dette er desuden medvirkende til at reducere tabuet i familien og bidrage til et fælles sprog.
- **Hjælp til, og fokus på børnene**
 - Ved familiesamtale, familieture og børne/unge pårørendegruppe.

Oplevelse Af Sammenhæng – OAS

(A. Antonovsky 1923-1994)

- OAS er et psykologisk koncept, der baseres på det enkelte individs generelle tillid til, at tilværelsen er henholdsvis: **begribelig, håndterbar og meningsfuld.**
- OAS er forbundet til oplevet sundhed, herunder særligt mental sundhed. Des større grad af OAS medfører en bedre oplevelse af sundhed generelt.
- OAS kan bidrage til udviklingen og vedligeholdelsen af individers sundheds, men kan ikke alene forklare individets generelle sundhed.

Pårørendeinddragelse blandt flygtninge med PTSD

Pårørendeinddragelse og OAS

- Patienterne og de pårørende inddraget oplever en sammenhæng i deres forløb, der udspringer af en holistisk tilgang, hvor der med pårørendeinddragelse tages udgangspunkt i hele familiens ressourcer.
- Patienterne og de pårørende oplever efter indsatserne i højere grad begribelighed, håndterbarhed og meningsfuldhed i forhold til en hverdag med, og et familieliv præget af PTSD.
- OAS bliver en forudsætning for en bedre livskvalitet og bedre forudsætninger for en god recoveryprocess, og kan særligt for denne målgruppe være et godt pejlemærke i forhold til succeskriterier for en vellykket pårørendeinddragelse.

Aftabuivering, afstigmatisering og almengørelse af PTSD

- Videndeling på tværs af sektorer – etablering af det tværsektorielle samarbejde.
- Samarbejde med bruger- og pårørendeorganisationer og andre interessenter:
 - Årlige samarbejds møder
 - Løbende oplæg og undervisning
- Produktion af 9 korte informationsvideoer med undertekster på dansk, engelsk, arabisk og farsi målrettet borgere, patienter, pårørende og fagpersoner.

Hvad er vigtigt i arbejdet med pårørende til flygtninge med PTSD?

- Viden om målgruppen – kulturforståelse.
- Relationsskabende arbejde – tid og tillid.
- Fokus på hele familien – det kollektive familiemønster.
- Pårørendearbejde med børn kræver tillid fra forældrene – inddragelsen går gennem forældrene.
- Frigive ressourcer hos familien – det kan indebære at hjælpe med sociale og socioøkonomiske problemstillinger først.
- Indgå i *psykoedukativ dialog* – at tale ind i målgruppens livsverden – at møde dem der, hvor de er!

Tak for Opmærksomheden!
Spørgsmål?

